

Ieruum, et Henricus rex fugatus est de civitate A
Romæ, et rediit in Teutonium.

Anno 1087. Robertus dux venit Brundisium cum
exercitu Northmannorum magno et forti, et misit
se in navibus in mari in mense Aprili, et ivit contra
Venetos ad expugnandam Cassiopim. Et factum fuit
prælium in mari, et victi sunt Veneti a duce Ro-
berto. Moritur Salerni mense Madio Gregorius papa,

et ipse dux moritur in Cassiopi mense Julio. Corpus
ejus reportatum est in Brundisium in mense Septem-
bri, et fuit sepultum in ecclesia Sancti Sabini in
civitate Venusii, sicut ipse ante mortem præceperat.
Cor autem et interiora ejus sepulta sunt in Hy-
drunte. Succedit Roberto Rogerius filius ejus pater
Willelmi III ducis Apuliæ, qui nunc feliciter du-
catur.

Explicit Chronicon Northmannicum.

ANTE FINEM SÆCULI.

GAUFREDUS MALATERRA

MONACHUS BENEDICTINUS.

GAUFREDI MALATERRÆ

HISTORIA SICULA

AD FIDEM VETERUM MANUSCRIPTORUM A JOANNE BAPTISTA CARUSIO EDITA; NUNC ITERUM
CUM PRIORIBUS EDITIONIBUS COLLATA, MULTISQUE MENDIS EXPURGATA.

(apud MURATORIUM *Rerum Ital. Script.*, tom. V, pag. 557.)

MURATORII PRÆFATIO.

Alter Normannicarum rerum scriptor in hac nostra Collectione succedit Gaufredus monachus Ordinis S. Benedicti, agnomento *Malaterra*, qui res sæculo xi gestas a Normannis in Apulia et Sicilia refert. Guilielmo Apulo synchronus fuit hic scriptor, atque ipsum, quod ille, argumentum pertractavit; sed aliquot fortasse annis serius scripsit. Exorditur autem et ille a primo Normannorum adventu in Apuliam, suamque Historiam deducit ad annum usque 11 pontificatus Urbani II papæ, indictionem vii, et iii Nonas Julias, hoc est ad annum 1099, quo idem pontifex iv Kalendas Augusti, e vivis sublatus est. Auctor et ipse gravis, eoque nomine etiam præ aliis commendandus, quod res gestas sub suis annis collocare nititur, unde plurima lux chronologicæ distributioni. Scripsit etiam Historiam hanc jussu ipsius Rogerii Siciliæ comitis (qui Roberti Guiscardi frater fuit), ut intelligas quanta in æstimatione is fuerit apud principem illum; eamque inscripsit Catanensi episcopo his verbis: *Beatæ memoriæ Georgio Catanensi episcopo frater Gaufredus ab antecessoribus Malaterra agonem trahens*. Corrigenus hic procul dubio textus editus, et scribendum agnomen. Porro hinc discimus, quod olim et ego adnotaveram pag. 344 Antiquitat. Estens, titulum *beatæ, bonæ, piæ*, aut *sanctæ memoriæ*, viventibus etiam tributum. Deinde memorat Gaufredus *habitum religionis, quo concingimur*: quæ verba, ut et alia quæ adduntur, satis indicant eundem sub S. Benedicti regula militasse. Adnotavit autem Rocchus Pirrus in Notitia Ecclesiæ Catanensis, post expulsos e Sicilia Sarracenos Rogerium Nortmannum, ejusdem Siciliæ debellatorem et comitem, præfecisse Catanensi Ecclesiæ Anserium monachum Benedictinum, ex monasterio Calabro S. Euphemie adscitum. Quare *ab initio sub disciplina regulari Ordinis S. Benedicti constituta est Catanensis Ecclesia*, ita ut idem esset abbas Catanæ ac episcopus: qui mos in subsequentia quoque secula pertransiit. Anserius vero ab anno 1091, quo constitutus est Catanæ episcopus, eam sedem implevit ad annum usque 1124, ut evincunt documenta a Roccho Pirro allata; ac proinde amplectendam puto conjecturam claris. Mabillonii in *Annalib. Benedictin.* ad ann. 1098, putantis, pro *Georgio*, quod edita Gaufredi nostri Historia habet, restituendum esse *Anserium*. Et sane librarii facile corruperint parum familiare Anserii nomen. Cum vero Catanensis episcopi refugium expelat Gaufredus, *ut tanto auxilio innixus, inimico dente mordere attentantes minus pertimescam, et principis nostri sustentamine fruar*: arbitratur idem Mabillonius a Gaufredo implorari patrocinium *tum adversus æmulos, tum erga principem, scilicet Robertum, cujus mandato hanc Historiam plano sermone scribere aggressus est*. Verum nomine *principis* indicari non Robertum, quia nullus tunc Robertus Siciliæ dominabatur, et

Jam Guiscardus obierat, sed quidem *Rogierum* Siciliae ipsius comitem ac principem, certum mihi videtur : ac potissimum cum aperte idem Gaufridus prodat in Præfatione, se posteris tradere velle triumphos *famossissimi principis Rogerii* (ita enim ipse mandarat) et *qualiter primo Calabriam, deinde vero Siciliam armata manu subjugerit* : quæ uni Rogerio conveniunt fratri videlicet Roberti Guiscardi.

Gaufredo nostro Italia minime patria fuit. Is certe, quod fortasse quædam aut præterminiserit, aut minus ordinate secundum tempora descripserit, se excusat, utpote a *Transmontanis partibus venientem, noviter Apulum factum, vel certe Siculum*. Si Gerardum Johannem Vossium audire velimus lib. II, cap. 47, De historic. Latin., *Gaufredus Hispanus* fuit. At ille duplici errore lapsus est, tum quod lib. III, cap. 6, eundem ipsum Gaufridum nobis exhibet veluti diversum ab eo quem supra commemoraverat, illius librum a Hieronymo Surita, istius vero a Dominico Portonario editum commemorans. Cum tamen idem scriptor fuerit, idemque opus, quod Surita Cæsaraugustæ Dominici Portonarii typis anno 1578 primum edidit. Deinde quod Gaufridum *Hispanum* Vossius existimavit, id ea ratione factum puto, quia illius historiam in Hispania editam ex aliorum relatione, hoc est ex Possevino, audivit, a quo hic scriptor Hispaniæ ascribitur. Recte hæc perpendere Vossius non potuit, neque enim ejus librum tunc sub manibus habebat, uti habuit postea, cum librum tertium De historic. Latin. conscripsit. At in Hispania, atque inter ipsos *scriptores Hispaniæ illustratæ*, editi fuere non semel historici sub alio cælo nati, et quibus nunquam Hispanicam terram videre licuit. Itaque propius ad verum accedit sententia clarissimi Pagii in Critica Baron. ad annum 1099, censentis Gaufridum *in Normannia Galliæ provincia natum*. Ille certe Norrannos ubique *nostros* appellat ; et facile intelligimus non aliunde eum in Siciliam, aut sponte, aut invitatum accessisse nisi e Normannia quandoquidem Normannus princeps, tot debellatis provinciis, regnum sibi in Sicilia constituerat, et ad eam suæ gentis fortunam confluere jam a multis annis et alii Normanni consueverant. Ac propterea ab Orderico Vitali, celebri scriptore, et monacho Uticensis in Normannia monasterii, puto factam Gaufridi nostri honorificam mentionem. Agens enim ille lib. III, pag. 483, de ducibus et comitibus Apuliæ, hæc habet : *De quorum probis actibus et strenuis eventibus Goisfredus monachus cognomento Mala-terra, hortatu Rogerii comitis Siciliae, elegantem libellum nuper edidit*.

Quod reliquum est, edita primum fuit, ut diximus, Gaufridi Historia a Hieronymo Surita, et dicata doctissimo viro Antonio Augustino archiepiscopo Tarraconensi. Tum Francofurti recusa est anno 1606 tomo III Hispaniæ illustratæ, curante Joanne Pistorio viro clarissimo. Anno demum 1723, iterum in lucem prodit aucta variantibus lectionibus a clar. viro Johanne Baptista Carusio in sua Collectione scriptorum Sicularum, ope veterum mss. quos ille in sua præfatione recenset. Ego potiori jure ipsam Collectioni huic nostræ inseram, cum ejus auctor de Italicis præcipue rebus agat ; et ne quid ex veteribus editionibus lectori erudito desiderandum supersit, aliorum ante me vel præfationes, vel epistolas imprimendas curabo.

JOANNIS BAPTISTÆ CARUSII

BREVIS NOTITIA

DE MALATERRA ET EJUS HISTORIA.

Gaufredi Malaterræ Historiam laudavit Ordericus Vitalis Anglus, ejus contemporaneus, in Historia Ecclesiastica (1), ubi agit de Normannis in Italia dominantibus, et præcipue de Roberto Wiscardo ejusque fratribus, dicens : « De quorum probis actibus et strenuis eventibus Goisfredus monachus, cognomento Mala-Terra, hortatu Rogerii comitis Siciliae elegantem libellum nuper edidit. » Cardinalis quoque Baronius multoties commendavit auctoritatem Historiæ Gaufridi Malaterræ, confirmans ex ea suas narrationes, dum ait : « Gaufridus monachus, qui tunc ista, quæ inspiciebat, et scribebat. » Et aliquando post ait (2) : « Nominatus est iste Gaufridus, professione monachus Benedictinus,

cujus opus antiquitate ipsa plane venerandum delituit pene sepultum inter vetera monumenta regum Aragonum ad nostram usque ætatem. » Vossius nullo fultus indicio Gaufridum fuisse Hispanum putavit (3), sed potius videtur Nortmannus. Historia quidem hæc, arte typographica nondum inventa, latuit per aliquot secula ; ejus tamen exstant plura exemplaria manuscripta apud viros eruditos, et rerum Siciliae curiosos (ut videre est apud Pirrum) (4) de quibus adhuc nonnulla perdurant. Inter antiquissimos caractere, et notis litterarum contrariis vidi illud quod exstat in bibliotheca marchionis Jarratanæ. Vidi etiam antiquum, quod asservatur penes D. Octavium Montaperto princi-

(1) Lib. III pag. 483, in Histor. Nortm.

(2) Tom. XI, anno 1097. pag. 667, edit. Romanæ, et pag. 682.]

(3) De Hist. latin., pag. 390.

(4) Notit. I Eccl. Panor. post exactos Sarac. n. 4, pag. 90.